

Іде Іван зеленим лісом, пісню наспівує, виграє своєю блискучою полісовницькою сокирою — на роботу йде. Аж ген і сонце виглянуло з-за хмари. Застрибали блискітки-зайчики в міжгіллі, простягнулися до землі золоті павутинки... Гарно так у лісі, весна.

Іванові завжди в лісі гарно. Він виріс тут, і батьки його живуть тут, і діди-прадіди жили. А хіба є на світі щось красивіше від рідного лісу?!

Он розлапистий дуб-дідуган ласкаво гойднув гілкою, як своєму доброму знайомому — в його затінку Іван не раз спочивав після роботи. Ось берези-мавки мало не до землі коси попускали — вони недавно частували його своїм соком.

Гарно так у лісі, весна.

Коли це враз шугнула гадюкою віршовка в повітрі, довкруг затріщало, закричало. Іван і отямитися не встиг — уже лежить на землі, а над ним гелгоче ціла купа незнайомих воїнів. Усі вузькоокі, в гостродзьобих шапках. Поглянув Іван на них — світ зробився темним: татари!

Так і погнали Івана в неволю. В далеку далину погнали. Не вдалося йому випручатися з чужинських рук. Тільки й того, що з великої досади зарубав сокиру в білокору березу — нехай залишається в рідному лісі, бо нащо йому полісовницька сокира на чужині?

Двадцять п'ять років горював Іван у неволі, надривав жили в роботі на ненависного мурзу.

Гірше собаки йому жилося. Бо людині на чужині і всі чужі, і все чуже. Постарів, посивів, згорбатився.

Та якось пощастило: послав його мурза коней стерегти. Тож Іван вибрав у табуні найкращого скакуна і таки втік з неволі.

Довго повертався він додому. Обминав шляхи, щоб татари не перехопили та не повернули назад до мурзи. А як дістався лісу, то теж усе без дороги прошкував. І так довго прошкував, що зовсім заблудився у лісових хащах.

І от одного вечора спинився Іван на спочинок. Викресав вогню, багаття роздмухав. Та непомітно й заснув, прихилившись до дерева. Прокинувся вранці, глянув — очам не вірить: зі стовбура дерева, під яким спав, стирчить топорище сокири!

Одразу впізнав Іван місце: то це ж тут колись його вичатували татари. Це ж уже рідна хата недалеко!

Тільки дивиться Іван на березу, в яку двадцять п'ять років тому зарубав сокиру, — і не впізнає берези. Її кора із білої стала чорною, як смола. І ті берези, що поруч з нею, теж чорнокорими зробилися.

І зрозумів Іван: це берези почорніли від туги за ним. Бо рідна сторона, як і рідна мати: їй боляче за кожного зі своїх синів, скільки б їх не мала.

І він, весь забілений літами розлуки, тремтячими пальцями гладив чорну кору і плакав від радості.

І відтоді урочище, яке впізнав Іван повертаючи з полону, називається Познань. А в довколишніх лісах і досі ні-ні та й зустрінесться чорнокора береза.

...Чув цю легенду від випадкового знайомого. Давно чув. Було мені розпитати про те урочище з чорнокорими березами. Але тоді я саме захоплено мандрував услід за Жюль Берном і Арсеньєвим екзотичними хащами казково далеких тропічних островів і Уссурійського краю, тож було не до того. Та й, думалося, що там незвичайного можна знайти в себе вдома, коли навіть у незміряних далях уже всі цікавинки давно вишукані?!

Минули роки і роки. Аж то раз читаю в одній з центральних газет: у парку сочинського санаторію "Правда" загальну увагу привертає рідкісне дерево — чорнокора береза...

Ось тут я й спохопився. Чекай, гадаю собі, тож чорнокорі берези мають десь рости і в ровенських лісах — недарма ж у легенді про них розповідається. Це ж цікаво було б зустріти таке дерево!

Перший же погляд на карту Ровенщини, яка саме потрапила під руку, ще більше розпалив цікавість: ось, виявляється, і Познань — невеличке село у самісінькому куточку Рокитнівського району. Біля села потяглася в Білорусію синя ниточка — річка Ствига, а довкола все зеленим позначено — ліси і ліси. Якраз підходяща місцина для рідкісного дерева. От би поїхати туди і пошукати!

Поділився думкою з приятелем. Сміється приятель:

— Для чого винаходити велосипед? Піди до ботаніків-науковців, запитай, — якщо такс рідкісне дерево в нас росте, то воно обов'язково у них на замітці. Тож ми у цивілізованому світі живемо.

Запитав.

— Є, — кажуть ботаніки, — є таке диво. Знаємо ділянку лісу, де росте близько п'ятдесяти чорнокорих беріз. Місцина взята під охорону держави і є заказником республіканського значення.

— Це біля села Познань, так? — цікавлюся.

— Ні, не там. Навіть у протилежному кінці області.

— А біля Познані?

— На жаль, там чорнокорих беріз не виявлено...

Проте холодний душ цих слів так і не пригасив жаринку цікавості. Тліла вона, тліла... І ось одного літнього дня я таки вирушив до Познані, щоб пройтися слідами давньої легенди і ще раз пошукати в надствизьких лісах чорнокору березу.

...Село Познань подарувало цілу низку цікавих зустрічей. Вчителі місцевої восьмирічки Катерина Іванівна та Іван Терентійович Хомичі знайомили з селом та його околицями, знайомили з людьми — знавцями тутешніх місць. Разом з Іваном Терентійовичем я здійснив захоплюючу мандрівку човном по Ствизі — по її плесах, по її бобрових гонах, по її таємниче притінених численних рукавах. Ми на тихих заплавах шукали водяні горіхи, міряли довгі кілометри лісових боліт у пошуках гнізда чорного лелеки, милувалися стрімкими кучеряво-зеленими пірамідами поліських кипарисів — ялівцю, який, певно, тільки тут росте такий високий.

Річка Ствига тут не схожа на інші ріки Ровеїнщини. Її червонясто-темна вода, настояна на корінні дерев, то ледь помітно в'юниться в осоках, то клекоче, шумить на завалах. Річка то мілка — закачай холоші і переходи, то, як-от урочищі Жовта Ямка, враз шугає вглиб на десяток метрів. То на ній човна не розвернути — така вузька, а то розіллється озером на півкілометра чи й ще ширше. Та найхарактерніша особливість — ціле військо могутніх дубів на берегах річки. Та ще лелечі гнізда на дубах — ніде не доводилося бачити стільки лелечих гнізд одразу.

Безліч дерев, підмитих течією чи підгризених бобрами, звалилося прямо в воду, місцями перегородивши річку так, що ледь вдається проштовхатися човном. А то ще місцеві дядьки, йдучи на сінокіс чи за худобою, роблять кладки, зрубуючи над річкою перше-ліпше дерево, аби тільки те могло своєю верхівкою сягнути протилежного берега.

На заболочених місцях на цілі кілометри тягнуться верболози, мов величезні зелені скирти. Раніше сюди поліщуки з багатьох сіл приїжджали цілими сім'ями дерти лико на постолі. Плели постолі на щодень — правшуни, і святкові — крутачі. Кажуть, ще до п'ятдесятого року був звичай, що хлопець на свято приносив у подарунок коханій дівчині новісінькі правшуни.

На Ствизі познайомився з колишнім плотогоном Сергієм Семеновичем Колодичем. Річкою ліс не сплавляється уже з середини шістдесятих років. Тож Сергій Семенович — останній з тих, хто водив плоти весняною Ствигою до Турова, та ще й знавець численних цікавих історій з життя плисаків. Серед іншого, він розповідав і про походження прізвища "Колодич", яке в селі досить часте:

— Батька мого звали Семен, діда — Онуфрій, дідового батька — Іван, а Йванового батька — Макар. Ото той Макар був великим пасічником і подарував колись панові колоду меду, щоб той відпустив його на волю. Ото його й прозвали Колодичем...

Хтозна, чи саме так воно було. Але і сьогодні одного з познаньських Колодичів — Терешка Антоновича можна з повним правом назвати великим пасічником. У нього, всупереч усім науковим довідникам, які стверджують що на території Європи ще в минулому столітті перевівся бортний промисел, ще й досі в лісі є свої борті. Точнісінько ж такі борті, як були ще в часи князя Ігоря — того самого ненаситного київського князя Ігоря, який, видираючи в полісовиків у данину віск і мед, знайшов тут, на древлянській землі, свою безславну погибель.

Та ніхто з цих бувалих і знаючих людей нічого конкретного про чорнокору березу сказати не міг. Легенду чули, знають. Показали "оте місце, де Іван зарубав сокиру в березу" — урочище це так і називається Береза, його всі познанці знають. Показали і урочище Радовень — "сюдою Іван, радіючи, поспішав додому". А от чорнокорої берези не зустрічали та й годі.

— Я по наших лісах усе життя ходжу, — мовив запально Терешко Антонович Колодич, — то якби таке дерево тут водилося, то таки побачив би!

Не вірити старому бортникові не було підстав. Довелося змиритися з тим, що побіля Ствиги чорнокорої берези мені не зустріти. Що ж, легенда вона і є тільки легенда...

І все ж десь у закапелку душі підсвідомо жевріла надія.

Коли це зустрівся ще один Колодич — Артем Васильович, лісоруб.

— Чекай, чекай, здається, бачив я таке дерево в урочищі Накота, — похопився він, коли запитав у нього про чорнокору березу.

— Точно, бачив! Недалечко від Ствиги, в лісосіці головного користування. Не товсте, чорне, як смолина, а листя березове... Та й біля Глинного знаю одне таке дерево. Це майже біля моєї хати...

І ми вже мандруємо туди. За Ствигою — хутірські хати, а там чахлий гайок. Саме до нього і веде Артем Васильович.

День видався дощовий, непривітний. Мокрий пісок чвакає під ногами. Але я цього не помічаю — адже йду до чорнокорої берези!

— Отам, на краю вона, — показує мій провожатий, коли ми минаємо останню хату на хуторі.

А я дивлюся — очам не вірю: та ось же, біля хати, за кілька метрів від нас дві берези — біла і... чорна!

У гайку побачили ми не одну чорнокору красуню, а кілька десятків. Здалося на мить, ніби саме тут було оте місце, про яке розповідає легенда.

Придивляюся — кора у дерев смолово-чорна тільки знизу, а вгорі поступово рудішає, набирає витневуватого відтінку. На стовбурах рясніють білі плями лишайників.

— Добре, що хоч одну приглянув, — Артем Васильович радіє не менше, ніж я. — Бо ж і не здогадувався, що це рідкісне дерево. Ось тепер то вже буду примічати.

— То це, виходить, й інші просто не запримітили чорнокорої берези? Бо не могли ж вони так уже ніколи не зустрічати її!

— Звичайно, не могли, — погоджується Артем Васильович, — я он тільки й роблю, що з деревом справу маю, а й то... О, здається, й дощ перестає!

І справді — небо прояснюється, випогоджується. Ніби і йому ніяково хмуритись, коли ось така радісна подія.